

**POGREŠKE U HISTORIOGRAFIJI CIVILNE BOLNICE
U SPLITU: U POVODU POSTAVLJANJA SPOMEN-PLOČE
NA NEKADAŠNJOJ BOLNIČKOJ ZGRADI**

**ERRORS IN THE HISTORIOGRAPHY OF THE CIVIC HOSPITAL IN SPLIT:
ON THE OCCASION OF PLACING A MEMORIAL TABLET
ON THE FORMER HOSPITAL BUILDING**

LIVIA BRISKY, STELLA FATOVIĆ-FERENČIĆ*

Deskriptori: Javne bolnice – povijest; Projektiranje i izgradnja bolnice – povijest; Hrvatska

Sažetak. Izgradnja Civilne bolnice u Splitu bila je važan događaj u životu Splita. Ona ne samo da je služila za smještaj siromašnih građana nego je njezinom izgradnjom započet pomak u poimanju hospitalizacije i zdravstvene skrbi na ovom području. Unatoč novijim istraživanjima i korekciji historiografije vezane uz ovu bolnicu, netočni podaci o ovoj bolnici i dalje se provlače, kako u literaturi tako i u nedavno postavljenoj memorijalnoj ploči u Splitu. Time se stvara iskrivljena slika o baštini, udaraju loši temelji daljnjim istraživanjima i narušava vjerodostojnost hrvatske historiografije općenito.

Descriptors: Hospitals, public – history; Hospital design and construction – history; Croatia

Summary. The building of the Civic Hospital in Split was an important event in the life of this city. Although it primarily served as an institution for the care of the poor, its development shows the evolution of the public health care in this territory. In spite of the recent thorough review of the older historiography on this history, incorrect data are permanently published in the literature and lately even in the content of the memorial plaque. This creates the erroneous picture and credibility of Croatian medical heritage, history and historiography.

Liječ Vjesn 2010;132:115–117

Istraživanje uloge i utjecaja bolničkih ustanova u gradskim središtima iziskuje pomno proučavanje društvenog, povijesnog i medicinskog okvira u kojem su te bolnice nastajale. Na području Hrvatske još uvijek je razmjerno velik broj bolničkih institucija čija povijest, izgradnja i razvoj iziskuju daljnja pomna istraživanja ili pak detaljniju historiografsku reviziju podataka. Historiografija Civilne bolnice u Splitu tek je jedan u nizu primjera. O njoj je tijekom proteklih desetljeća napisan niz članaka, njezin razvoj i utjecaj na zbrinjavanje bolesnika bili su predmetom mnogih rasprava, ali i objavljenih knjiga. Dovoljno je istaknuti da su samo o važnijim obljetnicama u posljednjih četrdesetak godina izdane četiri monografije u kojima se znakovita pažnja posvetila i početcima rada ove ustanove.¹⁻⁴

Izgradnja Civilne bolnice u Splitu bila je važan događaj u životu ovoga grada. Ona ne samo da je služila za smještaj siromašnih građana nego je njezinim ustanovljenjem i razvojem započet pomak u poimanju hospitalizacije i zdravstvene skrbi na ovom području. Mijene društveno-političkih i organizacijskih struktura oblikovale su je u slojevit povijesni model pogodan za proučavanje socijalnih, kulturnih i drugih utjecaja.

Izašlo je na vidjelo da bi ideja osnutka bolnice trebala povući za sobom nastojanja svih struktura koje sudjeluju u realizaciji ideje kako bi se projekt ostvario, napose vladajućeg i birokratskog aparata. Međutim, dobrotvorni idejni i financijski paket ponuđen od njezinih utemeljitelja, premda uvijek odobran na deklarativnoj razini, bio je neprekidno blokiran pa je, primjerice, samo na odobrenje zemljišta trebalo čekati punih devet godina. Različite uprave imale su različit, premda uglavnom neproduktivan, stav o otvaranju i

razvoju bolnice. Često se stoga ističe činjenica da nam je nesklaona tuđinska vlast osporavala napredak i razvoj identiteta u svim sferama. Za razvoj svijesti o identitetu potrebno je kulturno osvještavanje koje se naslanja na njegovanje baštine i vjerodostojnost u njezinu istraživanju. U praksi se, međutim, nerijetko događa suprotno. Nekorektno iznošenje podataka kao rezultat nekritičkog prepisivanja ili pak neprovjeravanja izvora jedan je od najčešćih primjera. Ovaj je osvrtni motiviran upravo tom činjenicom.

Nedavno je na nekadašnjoj zgradi prve Civilne bolnice u Splitu, današnjoj Galeriji umjetnina, postavljena spomen-ploča na kojoj su prezentirane tri netočnosti vezane uz osnutak ove bolničke institucije krajem 18. stoljeća te izvedbenog projektanta njezina proširenja u drugoj polovini 19. stoljeća (slika 1). Ova je zgrada nakon završetka preseljenja bolničkih odjela na novu lokaciju krajem 70-ih godina 20. stoljeća izgubila prvotnu namjenu te su u njoj smještene druge ustanove. Isprva je bila pretvorena u Muzej revolucije koji je prestao djelovati 1991. godine,⁵ zatim je 1996. godine prepuštena na uporabu Galeriji umjetnina i Multimedijalnom kulturnom centru koji se tek trebao osnovati,⁶ da bi 2001. godine cjelokupna zgrada bila dodijeljena Galeriji umjetnina.⁷ Nakon opsežne adaptacije zgrade dana 9. svib-

* Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split (dr. sc. Livia Brisky, dr. med.), Zavod za povijest i filozofiju znanosti, Odsjek za povijest medicinskih znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb (prof. dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić, dr. med.)

Adresa za dopisivanje: Dr. sc. L. Brisky, Rudera Boškovića 15, 21 000 Split, e-mail: livia.brisky@st.t-com.hr

Primljeno 10. listopada 2009., prihvaćeno 30. prosinca 2009.

Slika 1. Spomen-ploča na zgradi prve Civilne bolnice u Splitu (fotografiju je snimila Livia Brisky)

Figure 1. Memorial tablet on the building of the first Civic Hospital in Split (photography by Livia Brisky)

nja 2009. godine otvorena je novoobnovljena Galerija umjetnina s novim stalnim postavom.⁸ Potom je na njoj istaknuta i spomen-ploča s ciljem podsjećanja da se ovdje nekada nalazila prva Civilna bolnica u Splitu.

Netočni podatci na spomenutoj ploči potaknuli su nas na ovaj osvrt to više što je posljednjih sedam godina Civilna bolnica u Splitu bila predmetom novih istraživanja. Kao rezultat navedenoga o ovoj je temi obranjen jedan magistarski rad,⁹ doktorska disertacija¹⁰ te je publicirano nekoliko izvornih radova.^{11,12} Tim istraživanjima revidirana je dotadašnja historiografija, osobito onaj njezin dio koji se odnosi na osnutak i izgradnju ove institucije. Izašlo je na vidjelo da je projekt podizanja Civilne bolnice u Splitu započeo humanitarnom inicijativom građanina Ante Ergovca koji je 1784. godine oporučno ostavio 1.000 cekina u svrhu izgradnje bolnice za zbrinjavanje siromašnog sloja stanovništva. Nakon smrti Ante Ergovca, njegova braća Frane i Petar Ergovac nastavili su s realizacijom ove ideje.

Dokazano je nadalje da je javni mjernik Franjo Antun Kurir kao projektant zgrade splitske bolnice dana 15. listopada 1791. godine izradio njezin projekt,¹¹ što je u suprotnosti s dotadašnjim spoznajama koje kao projektanta navode mjernika Petra Kurira^{1-4,13} ili nepoznatog stranca u mletačkoj službi.¹⁴

Najvažniji rezultat novih istraživanja odnosi se na točnu godinu izgradnje bolničke zgrade. Naime, temeljem prethodnih saznanja pretpostavljalo se da je Civilna bolnica u Splitu bila izgrađena 1792. godine te da je službeno počela s radom 1794. godine,^{1-3,13} premda se u jednoj studiji navodi da je bolnička zgrada vjerojatno 1795. godine potpuno osposobljena za rad i predana javnosti.¹⁴ Ovi su podatci pobijeni na temelju dokumenta pohranjenog u Državnom arhivu u Veneciji iz kojeg je razvidno da Civilna bolnica u Splitu na dan 17. svibnja 1794. godine nije postojala, niti je još započela njezina gradnja. Spomenuti dokument je ovjerena potvrda javnog mjernika Franje Antuna Kurira iz koje je vidljivo da je on navedenoga dana izvršio uvid i pregledao

prazno zemljište unutar bastiona Corner na kojem se planirala podignuti bolnička zgrada. Prema tome, Civilna bolnica u Splitu nije mogla biti izgrađena 1792. godine kao što se prethodno pisalo, niti je mogla početi s radom 1794. godine. Zgrada je dovršena 1797. godine, dakle punih pet godina kasnije negoli to navode prijašnji autori, a dana 12. travnja 1797. godine, neposredno nakon dovršetka izgradnje, donešen je *Plan za uređenje i upravljanje Gradskom bolnicom u Splitu*.¹¹

Unatoč svim korekcijama historiografije i njihovu objavljivanju, publiciranje netočnih podataka o osnutku Civilne bolnice u Splitu se nastavilo, primjerice, autori dviju knjiga objavljenih 2007. i 2008. godine pogrešno navode 1794. godinu kao godinu izgradnje splitske bolnice.^{15,16} Sljedeći je primjer niz pogrešaka na navedenoj spomen-ploči na kojoj se ponovno netočno prezentira 1792. godina kao godina gradnje bolničke zgrade, Petar Kurir kao njezin projektant te se navodi pogrešan identitet projektanta njezina kasnijeg proširenja (slika 1).

Činjenica jest da je jedan od prijelomnih momenata u razvoju splitske bolnice bilo razdoblje njezina temeljnog proširenja i obnove u razdoblju od 1866. do 1872. godine.¹² Stoga se u literaturi raspravljalo o nekoliko mogućih projektanta njezine obnove. U prvim monografijama o radu splitske bolnice kao projektant se navodi pokrajinski upravitelj javnih zgrada dr. Ivan Lucchini.^{1,2} Kasnije se od njega odustalo i raspravljalo o austrijskom arhitektu Kuni Weidmannu,^{3,14} ali se ipak kao najvjerojatniji projektant, čak i u zadnjoj monografiji o bolničkom radu publiciranoj 2004. godine, navodi trogirski arhitekt Josip Slade.^{3,4,14,17} To je vjerojatno bio i razlog što se potonji našao prezentiran na spomenutoj spomen-ploči kao projektant ovog bolničkog proširenja (slika 1). Točan podatak, međutim, objavljen je još 2007. godine u članku L. Brisky u kojem je autorica dokazala da je projektant proširenja i obnove splitske bolnice bio Ivan Lucchini.¹²

Iz svega navedenoga jasno proizlazi da se povijesni podatci o medicinskoj prošlosti preuzimaju nekritički i bez provjere izvora. Ne prate se novija istraživanja niti se konzultiraju stručnjaci iz pojedinih područja. Time se stvara iskrivljena slika o baštini, udaraju loši temelji daljnjim istraživanjima i narušava vjerodostojnost hrvatske historiografije općenito.

LITERATURA

1. Kečkemet D. Stara splitska bolnica 1794–1964. Split: Novinsko-izdavačko poduzeće »Slobodna Dalmacija« – Split; 1964.
2. Kečkemet D. Zdravstvo i bolnice u Splitu do drugoga svjetskog rata. U: Uglešić B, ur. 190 godina splitske bolnice. Split: Opća bolnica u Splitu; 1984, str. 13–36.
3. Kečkemet D. Počeci splitske bolnice. U: Reić P, ur. 200 godina splitske bolnice (1794.–1994.). Split: Klinička bolnica Split; 1994, str. 11–23.
4. Kečkemet D. Počeci splitske bolnice. U: Mirić D, ur. Osamnaest godina Kliničke bolnice Split. Split: Klinička bolnica Split, Jedinica za znanstveni rad; 2004, str. 7–14.
5. Topić L. Otkriveno splitsko umjetničko blago. Vjesnik 2009 May 11; 18–9. Dostupno na: <http://www.vjesnik.hr/pdf/2009%5C05%5C12%5C18A18.PDF>. Pristup dana: 07. 10. 2009.
6. Jurković M. U splitskom Multimedijalnom centru »privremeno« borave razne ustanove – čak i jedna vjenčaoonica! Vjesnik 2000 Mar 12; 15. Dostupno na: <http://ns1.vjesnik.com/Pdf/2000%5C03%5C12%5C15A15.PDF>. Pristup dana: 07. 10. 2009.
7. Majstorović B. Projekt adaptacije i nadogradnje zgrade Galerije umjetnina. Dostupno na: http://www.galum.hr/_hr/o_galeriji_adaptacija.htm. Pristup dana: 07. 10. 2009.
8. Babić V. Ostvarenje stogodišnje ideje. Vijenac 2009 Jul 2. Dostupno na: http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac400.nsf/AllWebDocs/Ostvarenje_stogodisnje_ideje. Pristup dana: 07. 10. 2009.

9. *Brisky L.* Utjecaj Civilne bolnice na stanje zdravlja i organizaciju zdravstva u Splitu u razdoblju od 1794. do 1945. godine (magistarski rad). Split: Sveučilište u Splitu Medicinski fakultet; 2005.
10. *Brisky L.* Poimanje zdravstvenih prioriteta i oblikovanje javnog mnijenja s obzirom na zdravlje, bolest i zdravstvenu zaštitu na primjeru razvoja splitske Civilne bolnice (disertacija). Split: Sveučilište u Splitu Medicinski fakultet; 2007.
11. *Brisky L, Fatović-Ferenčić S.* From a philanthropic idea to building of Civic Hospital in Split in light of new archival evidence. *Croat Med J* 2006;47:162–8.
12. *Brisky L.* Fundamental restoration of the Civic Hospital in Split (1866–1872). *Coll Anthropol* 2007;31:905–9.
13. *Kraljević Lj, Boschi S, Sapunar D.* A contribution to the history of health services in Split. *Croat Med J* 1993;34:153–62.
14. *Kečkemet D.* Projekti obnove bolnice u Splitu u 19. stoljeću. *Acta Hist Med Stomatol Pharm Medi Vet* 1987;27:127–40.
15. *Kečkemet D.* Ante Bajamonti i Split. Split: Slobodna Dalmacija; 2007.
16. *Piplović S.* Izgradnja Splita između svjetskih ratova. Split: Društvo arhitekata Splita, Društvo prijatelja kulturne baštine u Splitu; 2008.
17. *Fisković C.* Arhitekt Josip Slade. Trogir: Muzej grada Trogira; 1987.

* * *

Vijesti

News

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR
HRVATSKO DRUŠTVO ZA INFEKTIVNE BOLESTI
organizira

77. ZNANSTVENO STRUČNI SIMPOZIJ
»INFEKCIJE U KIRURŠKIH, NEUROLOŠKIH
I IMUNOKOMPROMITIRANIH BOLESNIKA«
i
»ULOGA I ZNAČAJ INFEKTOLOGA U ŽUPANIJSKOJ BOLNICI«
Koprivnica, 12. – 14. lipnja 2010.
Dvorana Opće bolnice »Dr. Tomislav Bardek«

Opće informacije: Nevenka Jakopović
Telefon: 01/2826 240; *e-mail:* njakopovic@bfm.hr
Više o Simpoziju na adresi: www.bfm.hr

Glavni odbor Hrvatskoga liječničkog zbora
Povjerenstvo za odličja i priznanja Hrvatskoga liječničkog zbora
raspisuje

NATJEČAJ **za odličja i priznanja Hrvatskoga liječničkog zbora u 2010. godini**

Na temelju Pravilnika o odličjima i priznanjima Hrvatskoga liječničkog zbora, prihvaćenog 20. rujna 2005. godine, prijedlozi podružnica i stručnih društava Hrvatskoga liječničkog zbora za odličja i priznanja Zbora dostavljaju se Glavnom odboru HLZ-a, Povjerenstvo za odličja i priznanja najkasnije do 31. listopada 2010. godine, s ispunjenim upitnikom za predlaganje odličja. Kasnije pristigli i nepotpuni prijedlozi neće se uzeti u razmatranje.

Odličja i priznanja bit će prihvaćena i objavljena na 119. redovitoj godišnjoj skupštini Hrvatskoga liječničkog zbora 26. veljače 2011. godine.

Upitnici za predlaganje odličja mogu se podići u Tajništvu HLZ-a u Zagrebu i na web-stranici HLZ-a: www.hlz.hr.